

проф. д-р Неда Здравева¹

„УГЛЕД И ЧЕСТ“ ИЛИ „НАВРЕДА И КЛЕВЕТА“ – ОДГОВОРНОСТА НАСПРОТИ ЗАКОНСКОТО УРЕДУВАЊЕ

Изворен научен труд
УДК:347.426.6:342.72/.73]:340.13(497.7)
347.426.6:342.72/.73(4)

Резиме

Во трудот авторката ги анализира прашањата на заштита на правото на углед и чест во националното законодавство со цел да утврди дали постојните механизми овозможуваат соодветна заштита. Во фокусот на анализата се одредбите на посебниот Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета *vis-à-vis* општиот Закон за облигационите односи. Најнапред се изнесени општи напомени за угледот, честата и достоинството како лични права, иманентни на секое лице. Трудот продолжува со приказ на уредувањето на граѓанската одговорност за повреда на овие права во меѓународните акти, како и во одредени системи на континенталното право. Централна позиција во трудот има уредувањето на овие институти со посебниот закон, и тоа од аспект на модалитетите, штетникот, оштетениот, и начините за надоместување на штетата. Авторката, при тоа, изнесува ставови за системот на уредување, како и за (недостатоците на) конкретните одредби со кои се операционализираат механизмите на заштита. Врз основа на анализата се заклучува дека механизмите се во задоволителен број, но таа бројност не ја гарантира заштитата на правата, и се даваат предлози каде посебниот закон треба да претрпи соодветни измени.

Клучни зборови: углед, чест, навреда, клевета, штета

¹ Вонредна професорка на Правниот факултет „Јустинијан Први“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

1. Што е право на честа, угледот и достоинството

Честа, угледот, достоинството и името се имаат еднаква функција. Правото на достоинство во правната теорија се вклопува во основните, односно, општите права, и другите општите права како подвид на правото на достоинство се избројуваат правото на право (ius in honore) и име. Во common law системите, општо право е единствен и то сочинува правото на углед (reputation). Во континенталното право, може да се зборува дека честа и правата на поединецот во неговата позиција vis-à-vis општеството негативно дефинираат право да не се биде омаловажен (dignity). Но континенталното право, може да се зборува дека честа и правата на поединецот во неговата позиција vis-à-vis општеството достоинството се огледа и во на себепредизвижувањето на едно лице.

Честа и достоинството се огледаат како израз на вредност на фактот на постоењето на личноста или на нејзината општествена функција. Угледот претставува пригизавање на честа и достоинството кое се изразува како почитување на личноста во нејзиното општествено опкружување. Ова, оттаму, што репутацијата (угледот и честа) е општествена оценка за некое лице која се заснова на факти кои се релевантни од страна на заедницата. Оцената на репутацијата на определено лице од страна на заедницата секогаш почива на фактот кој е, а кој не е дел од заедницата. Вака дефинирана, самата репутација дава основата за поставување на правната рамка за нејзина заштита.

Со кои штетни дејствија може да дојде до повреда на ова право? Повредите на честа и угледот од една страна, односно достоинството од друга страна, може да настанат со постапки кои во својата суштина означуваат изнесување невинности за лицето во различен смислен контекст кои се квалификуваат како навреда или клевета, и кои во општествено законодавства исполнуваат битие на кривично дело. Навреда е изразување на омаловажување на друг, односно непочитување на неговата чест, достоинство и углед. Навредата може да биде со збор (вербална), со дејствие (реална) и со знаци (симболична). Непристојно однесување не секогаш значи навреда. За да се смета дека таа навреда треба да стане збор за груба непристојност. Клевета е изнесување на пренесување за друг невинности наводи кои може да наштетат на неговата чест и углед во неговото животно опкружување. Клеветата може да биде сторена со директна изјава или со инсинуација.

¹ McNamara L., „Reputation and Defamation“, University Press, Oxford, 2007, стр. 152

Меѓутоа, во практиката можни се ситуации кога повредата штетно дејствува до тоа правните односи да се испреплетат, односно со одредено дејствие да се повредат повеќе права (подвидови) истовремено³. Во овие случаи судовите ќе мора да идентификуваат за повреда на кое право станува збор, но истовремено ќе можат да ги разгледуваат и применат мерилата односно квалификаторните околности за одмерување на висината на справедливниот паричен надомест кога тој се досудува за надомест на штетата. Така судот ќе води сметка за силината и траењето на повредата, односно последиците од неа ако повредата ја сфатиме како единствено штетно дејствие било на сторување или на пропуштање.

Посебна тежина имаат повредите на правото на чест, углед и достоинство кога навредите или клеветите се сторени преку или објавени во медиумите. Медиумите се особена општествена сила со значителна моќ и имаат особено општествено влијание. Оттука, информациите објавени во или преку медиумите коишто не се засновани на факти туку имаат за цел или може да доведат до навреда или клевета, ќе претставуваат посебна повреда.

Во нашата држава прашањето на заштитата на честа и угледот е постојано актуелно во општествена смисла на зборот. Во правна смисла, заштитата на овие лични права до 2012 година имаше и кривичноправна и граѓанскоправна заштита. Од 2012 заштитата е исклучиво граѓанскоправна, но е под режим на посебен закон – Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета⁴, кој упатува и на примена на Законот за облигационите односи⁵ како општ закон со кој се уредува заштитата на личните права.

Целта на овој труд е да оцени дали постојниот режим на заштита на правото на углед и чест овозможува соодветна заштита, анализирајќи како овие прашања се уредени во националното законодавство, но и во споредбеното отштетно право.

Галев, Г., Дабовиќ - Анастасовска Ј., *Облигационо право*, ЦЕППЕ, Скопје, 2009, стр. 651.

³ Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета („Службен весник на Република Македонија“ бр. 143/2012); во понатамошниот текст ЗГОНК.

⁴ Закон за облигационите односи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 18/2001, 4/2002, 5/2003, 84/2008, 81/2009, 161/2009 и 123/2013); во понатамошниот текст ЗОО.

2. Честа, угледот и достоинството во меѓународното и во споредбеното право

Честа, угледот и достоинството се заштитени со меѓународно право.

Согласно Универзалната декларација за човековите права 12: „Никој не смее да биде подложен на самоволно мешање во неговиот приватен живот, семејство, дом или преписка, ниту на повреда на неговата чест и углед. Секој има право на заштита со закон против вакво мешање или напад“.

Европската конвенција за заштита на човековите права изречно не ги штити угледот и честа како засебни права. Според одредбите на ЕКЧП со кои се гарантира слободата на изразување (член 10), преку ограничување на таа слобода заради заштита на углед и честа, посредно се огледа заштитата и на овие лични права. Така е изречна дека слободата на изразување, што опфаќа ја слободата на мислење и слободата на примање и пренесување информации без мешање на јавната власт, и без оглед на границите (член 10, став 2) се остварува на начин што вклучува обврски и одговорности, кои да биде условена, ограничена или санкционирана преку демократски мерки потребни за заштита на, меѓу другото, угледот или правата на другите (член 10, став 2).

„Човековото достоинство е неповредливо. Мора да се почитува и штити“ е првата одредба на Европската повелба за човековите права на која почиваат и во чие светло треба да се толкуваат сите одредби на Повелбата⁶. Во оваа смисла треба да се толкуваат и гаранциите за слободи на изразување и информирање (член 12).

Во споредбеното право, прашањето на заштита на угледот и достоинството, често, исто така има двоен режим, при што се огледа во посебно уредување на повредите на ова право според медиуми.

Австрискиот граѓански законик во §16 го гарантира правото на лицата и нивниот дигнитет, па во оваа норма по прв пат се гледа како општа норма што ја гарантира заштитата на угледот и достоинството. Со §1330, во случаите на ширење невистини преку медиуми,

⁶ Applying the Charter of Fundamental Rights of the European Union in law and policy at national level, European Union Agency for Fundamental Rights, Luxembourg, 2011, p. 70.

надоместување на штета се ограничува само на материјална штета, но се прозможува право да се бара повлекување на изјавата и објавата. Главната теорија е на ставот дека ограничувањето на паричното надоместување треба да се применува само на случаите на навреда, додека во оние случаи каде ширењето на неистини доведува до повреди од поголеми размери (повреда на човековото достоинство) треба да се надоместува и нематеријалната штета⁷. Согласно законодавството со кое се уредуваат мас-медиумите, предвидена е одговорност на сопственикот на медиумот за надомест на нематеријална штета ако неистинит навод е објавен во мас-медиумите. (§6 од Законот за медиуми⁸). Согласно овој член оштетениот има – без оглед на вината на сопственикот, право да побарува надоместување за повреда ако објавата во мас-медиумите го содржи битното на кривичното дело клевета, навреда или исмејување. Согласно §7 од Законот за медиумите се штитат строго личните работи на приватниот живот. Ако медиумот прикажува или разработува работи од строго личниот живот на едно лице, лицето кое е засегнато има право на надомест на штета од тој медиум. Правото е исклучено во ситуации кога се разработуваат прашања од јавниот живот на тоа лице. Дополнително, Законот за авторското право и сродните права на Австрија во §§78, 87 допушта да се побарува надомест на нематеријална штета ако правно заштитените интереси на оштетениот се повредени со објавување на негова фотографија. Особено се смета дека интересите на оштетениот се загрозени ако со фотографијата тој се исмејува, се понижува, или ако се одлава неговиот приватен живот, или пак фотографијата се користи на начин кој создава нејасности. Во овој контекст согласно §7б од Законот за медиумите, кој служи да ја заштити пресумпцијата на невиност, а е воведен согласно член 6 пододел 2 од Европската конвенција за Заштитата на права на човекот и основните слободи, ако медиум наведе дека лице кое е осомничено сторило кривично дело, но за истото не е обвинето или пак осудено за сторено кривично дело, има право да бара надомест за навредата од сопственикот на медиумот (издавачот).

⁷Steininger B.C., Austria, kaj Koziol H., Steininger B.C. (Eds.): *European Tort Law 2006*, Springer, Vienna, 2007, стр. 84, Извор *Medien und Recht (MR) 2006*, 366; See also C. Thiele, *Der Holocaust auf Ihrem Teller – Wanderausstellung macht Station beim österreichischen Höchstgericht*, wbl 2007, 263; преземено од <http://datenbank.ectil.org>.
⁸Bundesgesetz vom 12. Juni 1981 über die Presse und andere publizistische Medien (Mediengesetz – MedienG) (StF: BGBl. Nr. 314/1981, 211/1987, 91/1993, 105/1997, 75/2000, 130/2001, 136/2001 49/2005, 151/2005, 112/2007, 8/2009, 131/2011, 50/2012, 15/2014.

Кога станува збор за заштитата на честа во Германија, треба да се појде од германскиот Устав (Grundgesetz), кој ја гарантира неповредливоста на достоинството на секој Граѓанскиот законик, од друга страна, правата на личноста не ја на експлицитен начин. Ниту во реформата во 2002 година не ја општа заштита на првата на личноста, туку истата се изведува кој реферира на „други права“. Сепак, заштитата беше и е објавува преку судската практика. Првиот забележан случај е во 1957 (BGHZ 24,349), кога Врховниот суд досудува надомест на нематеријална штета на лице чијашто фотографија, без негова дозвола, е користена за рекламирање на лек кој делува на сексуалната потенција. Оттогаш наваму, во германското право се штити правото на личноста како со кое се штитат лицата од ширење недозволени информации и повреди на честа⁹. Правото на личноста е општо право (Rahmengesetz) што значи дека овозможува широка правна заштита во голем број неспецифицирани ситуации, што пак доведува до тоа неговата содржина да се утврдува од случај до случај. Надомест на штетата, заради нејна на ова право, може да се досуди под два услова: (1) штетата да не може да се надомести на ниту еден друг начин, како на пример со објавна исправка, повлекување на изјава, комбинирано со наредба на судот да престане со понатамошна повреда, така што паричното надоместување на штета е крајниот избор¹⁰; и (2) повредата мора да биде особено тешка¹¹. Дали повредата е доволно сериозна се одлучува според неколку фактори и тоа: (а) природата и обемот на повредата (на пример, во новинарски написи како фактор се зема тиражот); (б) сферата на личноста која е повредена – германскиот Уставен суд развива три сфери кој имаат растечко ниво на заштита и тоа (i) индивидуална сфера, (ii) штити општото право на самоопределување, (ii) приватна сфера, (iii) штити приватниот живот (домашни и семејни работи), (iii) општа сфера – со која се штитат мислите, чувствата и сентиментите на личноста вклучително и нивното надворешно изразување (преку писма и сл.)

⁹ Rogers W.V.H. (Ed.), *Damages for Non-pecuniary Loss in a Comparative Perspective*, Tort and Insurance Law, Vol. 2, Springer, Vienna, 2001, стр. 122.

¹⁰ BGH [1970] NJW, 1077 et seq.; BHG [1971], 698; BGH [1979], 1041; според Rogers W.V.H. (Ed.), *Damages for Non-pecuniary Loss in a Comparative Perspective*, Tort and Insurance Law, Vol. 2, Springer, Vienna, 2001, стр. 122.

¹¹ BGHZ 35, 363 според Magnus U., Fedke J. kaj Rogers W.V.H. (Ed.), *Damages for Non-pecuniary Loss in a Comparative Perspective*, Tort and Insurance Law, Vol. 2, Springer, Vienna, 2001, стр. 122.

мотивите и причините за повредата (приватни економски интереси наспроти јавни интереси за информираност). Судовите овие фактори сметаат предвид како при утврдување на постоењето на повредата, така и при определување на висината на надоместот¹². За заштитата на правата на личноста во Германија е специфично тоа што истата се протеза и по смртта на лицето, што го востановува германскиот Уставен суд познатиот случај „Мефисто“¹³. При определувањето на постоењето на повреда на угледот и честа, согласно практиката на Врховниот суд, предвид треба да се земат и пошироките општествени интереси, и тоа како начинот на кој е прикажана информацијата влијае на членовите на општеството, односно која е целта што се сака да се постигне.¹⁴

По прашањето на прикажувањето на информации и слободата на информирање, како на одреден начин спротивставени на правото на чест, углед и приватност, Врховниот суд определува дека селективното прикажување на фактите, од кое може да произлезат поинакви заклучоци, не може да влезе во обемот на правото на информирање, и оттука, е основ за признавање на надомест на нематеријална штета.¹⁵

Во правната теорија на **Франција**, на правото на углед и чест, како и на правото на приватност, се реферира како на „лични права“ (*droits de la personnalité*) и во оваа категорија вообичаено се вклучени правото на име (*droit au nom*), првото на углед (*droit à l'image*), личен идентитет (*droit à l'identité personnelle*) и др., како на физичките, така и на правните лица. Основ за барањето за справедлив паричен надомест во овие случаи се наоѓа во член 1382 од Францускиот граѓански законик, генерално, односно согласно праксата во посебните закони од

¹² Види повеќе Magnus U., Fedke J. kaj Rogers W.V.H. (Ed.), *ibid*, стр. 120-122; van Dam C., *European Tort Law*, Oxford University Press, Oxford, 2006, стр. 150 – 152; Markesinis, Basil S., and Unberath, Hannes, *The German Law of Torts A Comparative Treatise*, Fourth Edition, Entirely Revised and Updated, Hard Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2002, стр. 74-78.

¹³ Bundesverfassungsgerichts BVerfGE 30, 173, Превод на пресудата е достапен на http://www.utexas.edu/law/academics/centers/transnational/work_new/german/case.

¹⁴ Bundesgerichtshof (BGH), 22.11.2005, VI ZR 204/04; Bundesgerichtshof (BGH), 11.03.2008, VI ZR 7/07 Цитирано според: Wagner-von Papp F.& Fedtke J., *Germany* kaj Koziol H., Steininger B.C. (Eds.): *European Tort Law 2008*, Springer, (2009, стр. 300; Извор: NJW 2008, 2110; Оригинална пресуда достапна на: <http://www.bundesgerichtshof.de>; [15.06.2018].

¹⁵ Цитирано според: Fedtke J., Germany, kaj Koziol H., Steininger B.C. (Eds.): *European Tort Law 2006*, Vienna, 2007, стр. 217; Извор: NJW 2006, 601; Оригинална пресуда достапна на: <http://www.bundesgerichtshof.de>; [15.06.2018].

меднумската сфера¹⁶. Притоа, заштитата на угледот и честа, од санкционирањето на лицето кое е тужено како штетник, од начинот на кој е прикажана информацијата и целта на која информација и служи.¹⁷

Холандскиот граѓански законик е специфичен кога станува за повреда на угледот и честа од аспект на лицата кои се заштитени и кај другите законодавства, тоа е секое (живо) лице чија репутација е повредена (член 6:106 (1)(b)). Во овие случаи се поаѓа од тоа дошло до нарушувањето на самопочитта, од социјална, лична и професионална гледна точка, и/ли почитувањето што лицето го има кај другите. Она што е карактеристично е дека согласно член 6:106 (1) (c)) право на тужба имаат и блиските лица на починатиот. Имено законодавецот определил дека овие лице имаат право да бараат надомест на нематеријална штета заради „повреда на споменикот на починатиот, доколку таа повреда би довела до повреда на неговиот углед и чест доколку бил жив.

Во случаите на повреда на достоинството, слободата и приватноста (VI– 2:203), според **Правилата за вондоговорна одговорност за штета предизвикана на друг**, загубите претрпени од физичко лице како резултат на повреда на неговото односно нејзиното право за почитување на достоинството, како што се правото на слобода и приватност, и повреда како таква, се правнорелевантна штета. Загубата која е претрпена како резултат на повредата на репутацијата, според Правилата, се смета за правнорелевантна штета, ако тоа го предвидува националниот закон (VI – 2:203). **Принципите на европското отштетно право** не содржат посебни одредби.

Законодавството на **Република Србија** ги штити правото на углед, чест, достоинство и име со низа акти од јавноправна и приватноправна природа¹⁸. Во смисла за Законот за облигационите односи на Србија

¹⁶ Cour de Cassation (C. Cass.), 30.10.2008, Bull I, no 244 Цитирано според: Moréteau O., France kaj Koziol H., Steininger B.C. (Eds.): *European Tort Law 2009*, Springer, 2009, стр. 203; Извор: JCP 2009, II, 10006, note E Dreyer; RTDCiv 2009, 331, observations Jourdain.; <http://datenbank.ectil.org/query/view.aspx>.

¹⁷ Cour de Cassation (C. Cass.), 08.04.2008, Cass. 1st Civ. 8 April 2008, Цитирано според: Moréteau O., France, *ibid*, 276; Извор: Bull. Civ. I, no. 101; D. 2008, 2462, note L. Neyret; JCP 2008, II, 10106, note C. Hugon; RTDCiv 2008, 487, observations CTR. Jourdain; 2008, 2898, observations Ph. Brun/CTR. Jourdain; <http://datenbank.ectil.org/query/view.aspx>.

¹⁸ Член 22 од Уставот на Република Србија, Закон за јавно информирање (Службен гласник РС, бр. 43/2003).

(ЗОО/РС)¹⁹, таа заштита е обезбедена преку член 199 и член, 200 на ЗОО, кои овозможуваат надомест (нематеријален – објавување пресуда, исправка, повлекување изјава и сл.) на нематеријалната штета која потекнува од болките кои се јавиле како резултат на повреда на угледот, честа, достоинството и личните права воопшто. Штета настанува со ширење невистинити, неточни информации, или со нецелосни и злонамерни, но вистинити информации. Притоа, до повреда на угледот, честа и достоинството може да дојде не само во случаите на невистинити искази, туку и во другите случаи кога тоа е насочено кон подривање на угледот, честа и достоинство на лицето. Искажувањето вредносни судови, по правило, не преставува основ за нематеријална штета, но повторно тоа ќе зависи од начинот на кој вредносниот став е прикажан. Нематеријална штета која лицето ја трпи, по правило, се огледа во нарушување на психичката состојба во која се наоѓа. Во теоријата се изразува сомневање дека, особено кога се имаат превид современите средства на комуникација, правата предвидени во член 199 и член 200 не се доволни за надомест за повредата, но секако тоа не значи дека истите треба да останат неискористени. Дополнително се истакнува дека ЗОО/РС не е во согласност со меѓународните стандарди во оваа област, според кои не е потребна претпоставка на вина и штета, туку доволно е правата да се повредени, па со самото тоа лицето има право на надомест на штета²⁰.

Хрватското право, правото на чест, углед достоинство и име ги признава и на физичките и на правните лица. Притоа, секое од нив се смета за самостоен правен основ и повредата на секое од нив може да основ за нематеријална штета согласно член 1046 од Законот за облигационите односи на Република Хрватска²¹.

¹⁹ Закон о облигационим односима (“Службени лист СФРЈ”, бр. 29/78, 39/85, 57/89 и “Службени лист СРЈ” 31/93.).

²⁰ Borovac J., “Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava ličnosti”, kaj Petrović Z., Mrvić-Pertović N., (Eds), *Compensation of Non-material Damage*, Collection of Studies from Conferences of Damage Law Society, Belgrade 1998 – 2008; German Organisation for Technical Cooperation (GTZ) GmbH, Open Regional Fund for South East Europe – Legal Reform, Beograd, 2009, стр. 116.

²¹ Закон о обвезним односима, („Narodne Novine“ br. 35/05, 41/08).

3. Значењето на уставите, законите и подзаконските акти во демократијата

Значењето на уставите, законите и подзаконските акти во демократијата е клучно за разбирањето на правната состојба. Уставите, законите и подзаконските акти се основни акти на државата, коишто ја регулираат работата на државата и заштитата на правата на граѓаните.

Уставите се основни закони на државата, коишто ја регулираат работата на државата и заштитата на правата на граѓаните. Уставите се основни закони на државата, коишто ја регулираат работата на државата и заштитата на правата на граѓаните.

Законите се основни закони на државата, коишто ја регулираат работата на државата и заштитата на правата на граѓаните. Законите се основни закони на државата, коишто ја регулираат работата на државата и заштитата на правата на граѓаните.

Подзаконските акти се основни закони на државата, коишто ја регулираат работата на државата и заштитата на правата на граѓаните. Подзаконските акти се основни закони на државата, коишто ја регулираат работата на државата и заштитата на правата на граѓаните.

Значењето на уставите, законите и подзаконските акти во демократијата е клучно за разбирањето на правната состојба. Уставите, законите и подзаконските акти се основни акти на државата, коишто ја регулираат работата на државата и заштитата на правата на граѓаните.

Значењето на уставите, законите и подзаконските акти во демократијата е клучно за разбирањето на правната состојба. Уставите, законите и подзаконските акти се основни акти на државата, коишто ја регулираат работата на државата и заштитата на правата на граѓаните.

што во согласност со Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи (член 10) и практиката на Европскиот суд за човекови права, цели да ги дефинира ограничувањата на овие слободи со определување на „стриктни услови за граѓанска одговорност за навреда и клевета“ (член 2, став 2). При тоа, ЗГОНК дава недвосмислена предност на Европската конвенција за заштита на човековите права и становиштата на Европскиот суд за човекови права, во случаите кога судот со примена на неговите одредби не може да реши определено прашање поврзано со утврдувањето на одговорноста за навреда или клевета, или смета дека постои законска празнина, или судир на одредбите на законот со ЕКЧП или со практиката на ЕСЧП (член 3).

Согласно член 6 од ЗГОНК, за *навреда* на едно физичко лице смета омаловажување, со изјава, однесување, објавување или на друг начин изразување за друг понижувачко мислење, со кое се повредува неговата чест и углед, односно се омаловажува угледот на правно лице, на група лица или на умрено лице. Во овој поглед ЗГОНК значајно се разликува од ЗОО, каде лични права се признаваат само на живите лица. Во поглед на основот за одговорноста, ЗГОНК предвидува дека таа е определена по основ на вина во нејзиниот најтежок облик – намера.

Законот специфицирајќи го штетникот за навреда сторена преку средство за јавно информирање²³ (член 6, став 3 - 6), определува дека може да одговараат авторот на изјавата, уредникот или лицето кое го заменува во средството за јавно информирање и правното лице, а тужителот (оштетениот) при поднесувањето на тужбата е слободен да одлучи против кое од овие лица ќе поднесе тужба за утврдување одговорност и надоместување на штета за навреда. Притоа, издавачот, уредникот или лицето што го заменува во средството за јавно информирање и правното лице кое го издава средството за јавно информирање, за навреда сторена од новинарот во тоа средство кој е автор на изјавата одговараат врз основа на начелото на претпоставена одговорност. Од друга страна, новинарот, како автор на изјавата, не одговара за навреда ако докаже дека објавувањето на навредливата изјава му било наложено од страна на уредникот или лицето кое го заменува, или содржината на неговата изјава е битно изменета од страна на уредникот или лицето кое го

²³ Согласно член 6, став 3 тоа се весници, магазини и друг печат, програми на радиото и телевизијата, електронски публикации, телетекст и други форми на уреднички обликувани програмски содржини кои се објавуваат, односно се смитуваат дневно или периодично во пишана форма, звук или слика, на начин достапен за широката јавност.

заменува. Истовремено, новинарот како автор на изјавата не смеа да ја добие навредлив карактер со нејзиното опремување со наслови, поднаслови, фотографии, извлекување на делови на нејзината целovitost, најјави или на друг начин од страна на или лицето кое го заменува.

Одговорноста, согласно член 7 од ЗГОНК, ќе биде исклучена во работата на Собранието на Р.С. Македонија, во работата на општините и градот Скопје, во управна или судска постапка пред Народниот правобранител, нема да постои одговорност, ако тужителот (оштетениот) не докаже дека е дадена одговорност, и при тоа не дефинира што значи „злонамерно“, и каков е одликата „злонамерноста“ со намерата како основ на одговорноста. Понатаму, одговорноста е исклучена кога станува збор за пренесување на содржано во службен документ на Собранието на Р.С. Македонија, Владата на Р.С. Македонија, органите на управата, судовите или државни органи, соопштение или други документи на меѓународни организации или конференции, соопштение или друг документ информирање на јавноста издадени од надлежни државни установи или други правни лица, соопштение или друг документ од истраги за сторени кривични дела или прекршоци. Во смисла не е јасно како воопшто е можно омаловажувачка содржина да е дел од наведените документи, па за нејзино пренесување, оглед на тоа што секое правење на содржината достапна на јавно пренесување во смисла на ЗГОНК, одговорноста да биде исклучена. Можеби законодавецот сакал да каже дека за пренесувањето на содржини нема да одговараат медиумите. Слично, одговорноста (веројатно на медиумите) нема да постои ако во изјавата се прават мислења изнесени на јавен собир, во судска постапка или друга манифестација на активноста на државни органи, установи, здруженија или правни лица, или се известува за изјава што е јавно соопштение или друг.

Одговорноста за навреда е исклучена и кога во научно, книжно или уметничко дело, во сериозна критика, во вршење на службена должност, новинарска професија, политичка или друга општествена дејност, во одбрана на слободата на јавно изразување на мислења на други права, или при заштита на јавен интерес или други општествени интереси, ќе се изнесе понижувачко мислење за друг, ако: 1) од неговото

или изразувањето или од другите негови околности произлегува дека тоа
има значење на навреда; 2) не предизвикало значителна повреда на
честта и угледот на личноста и 3) не е изнесено исклучиво со цел да се
понижи личноста на друг или да се омаловажи неговата чест и углед.

За навреда нема да одговора и лицето кое ќе изнесе понижувачко
мислење за носител на јавна функција²⁴ во јавен интерес²⁵, ако докаже
дека тоа е засновано врз вистинити факти, или ако докаже дека имал
одредена причина да поверува во вистинитоста на таквите факти, или
ако изјавата содржи оправдана критика или поттикнува расправа од јавен
интерес, или е дадена во согласност со професионалните стандарди и
етика на новинарската професија.

Во овој контекст, спорна е и одредбата на законот (член 7, став
4), според која не е одговорен за навреда тој што изнесува негативно
мислење за друг со искрена намера или увереност во добронамерноста на
неговото мислење, од причина што, барем на авторката на оваа анализа,
не е познато со кои доказни средства ќе се докажува „искреноста на
намерата или увереноста во добронамерност“. Можеби законодавецот
сметал дека дадената насока на судот при оценувањето на условите за
исклучување на одговорноста да ги примени критериумите за оправдано
ограничување на слободата на изразување содржани во Европската
конвенција за заштита на човековите права и во судската практика на
Европскиот суд за човекови права (член 7, став 5) е доволна прашањата
за правната несигурност која што (може да) произлегува од одредбите
да се затворат.

За **клевета**, согласно член 8, став 1 од Законот, одговара тој што
за друго лице со утврден или очевиден идентитет, со намера да наштети
на неговата чест и углед, пред трето лице изнесува или пронесува
невистинити факти што се штетни за неговата чест и углед, а знае или
бил должен и може да знае дека се неvistинити, а ова се протега и на
тврдењата штетни за угледот на правно лице, група лица или на умрено

²⁴ Како носител на јавна функција се смета службено, воено, одговорно лице во правно
лице или лице кое врши работи од јавен интерес, според значењето на тие изрази
определено со Кривичниот законик (член 5, став 1).

²⁵ Како подрачја и прашања на јавен интерес се сметаат особено: сите облици,
институции и активности на вршење на државна власт и јавни институции, локалната
самоуправа, општествените дејности како здравството, културата, уметностите,
образованието, науката, спортот, средствата за јавно информирање, правниот систем
и примената на правото и економскиот систем и економските односи и животната
средина. (член 5, став 2).

дние. И веднаш во дефиницијата треба да се забележи дека оперира со поим кој само по себе е контрадикторен на факти. Законот, понатаму се фокусира на уредување на одговорноста на медиумите за клеветата, и тоа го прави на ист начин како за другите. За ситуации во кои клеветата може да е сторена од друго лице е пропишано правила.

Карактеристично за одговорноста за клеветата, а со одлика дека нејзина окосница е невистинитоста на наводите, е дека на докажување на вистинитоста на штетникот (тужениот). При клеветата нема да се одговара доколку тужениот ја докаже вистинитоста на своето тврдење, или докаже дека имал основана причина да повери во неговата вистинитост нема да одговара за клеветата. Исклучок е правилото за префрлање на товарот на докажување постои во случај кога отштетен (тужител) е носител на јавна функција кога има законска должност да даде објаснување за конкретни факти кои најнепосредно се поврзани или се од значење за вршењето на неговата функција. Услов тужениот да докаже дека имал основани причини за изнесување на тврдење што е од јавен интерес. По исклучок, не е дозволено докажување на вистинитоста на факти кои се однесуваат на приватен живот на тужителот, освен ако изнесувањето такви факти е сторено научно, книжевно или уметничко дело, во сериозна критика, во вршење на службена должност, новинарска професија, политичка или друга општествена дејност, во одбрана на слободата на јавно изразување на мислата или на други права или при заштита на јавен интерес.

Ако клеветата се состои во јавно префрлање на друг лице, сторил кривично дело или дека е осуден за такво дело, одговорноста е исклучена ако изјавата е дадена во јавен интерес и ако лицето кое ја дава ќе ја докаже нејзината вистинитост или ќе докаже дека имал основана причина да поверува во вистинитоста на таквите факти.

Освен овие случаи на исклучување на одговорноста, законот предвидува дека одговорноста е исклучена и за тврдење на факти штетни за честа и угледот на друг што е дадено во научно, книжевното уметничко дело, во сериозна критика, во вршење на службена должност, новинарска професија, политичка или друга општествена дејност, во одбрана на слободата на јавно изразување на мислата или на други права или при заштита на јавен интерес или други оправдани интереси.

²⁶ Член 10, ЗГОНК.

1) се изнесува или пренесува тврдење што е содржано во соопштение, одлука или друг документ на државен орган, установа или правно лице, или е изнесено на јавен собир, во судска постапка, или друга јавна манифестација на активноста на државни органи, установи, здруженија или правни лица или се пренесува тврдење што е јавно соопштено од друг; 2) на лицето кое го изнесува или пренесува таквото тврдење му е оневозможено остварувањето на правото на пристап до информации од јавен карактер спротивно на прописите за слободен пристап до информации, на кое се повикува во својата одбрана; 3) неистинитите факти, содржани во тврдењето, имаат споредно значење во однос на вистинитите факти на кои се однесува тврдењето и битно не ја менуваат неговата целовита смисла на вистинито тврдење, или 4) во средство за јавно информирање се изнесуваат факти кои се однесуваат на прашања од јавен интерес со повикување на сериозни извори на сознанија за нивната вистинитост, спрема кои тужениот постапувал со потребната мера на должно внимание во согласност со професионалните стандарди на новинарската професија.

Законот посебно дефинира „одговорност на електронската публикација“ определувајќи во член 11 дека уредникот на електронската публикација презема одговорност, заедно со авторот, за надоместување на штетата која произлегува од овозможување на пристап до навредливи или клеветнички информации. Притоа, уредникот не одговара за изнесена навреда или клевета како резултат на овозможување пристап до навредливи или клеветнички информации под услов доколку докаже дека: 1) авторот на информацијата објавена на електронската публикација не дејствувал под директна или индиректна контрола или влијание од страна на уредникот на електронската публикација, и 2) не бил свесен ниту требал да биде свесен дека навредлив или клеветнички материјал е објавен на електронската публикација или во рок од 24 часа откако станал свесен за навредливиот и клеветнички карактер на објавениот текст или информација, ги презел сите технички и други мерки за отстранување на таквата информација. Притоа, барање за отстранување на информација може да поднесе и оштетеното лице.

Во насока за посебниот режим (или како потврда дека законот сепак свој фокус има на одговорноста на медиумите), ЗГОНК ја дефинира заштита на изворот на информацијата. Така, од тужениот новинар или друго физичко лице кое професионално врши дејност на информирање на јавноста, во постапката за граѓанска одговорност за навреда или

клевета не може да се бара да го открие својот таен извор на информациите за фактите кои е должен да ги докажува. Притоа, судот може да од тужениот да открие релевантни информации заради утврдување на вистинитоста на објавената информација без идентификување на тајниот извор на информации не може да се земе како негово признание на вината, или да го засновува заклучокот дека не ја докажал вистинитоста на фактите или основаноста на верувањето во нивната вистинитост.

Но, по прашањата на одговорност на медиумите за навреда и клевета треба да се забележи дека судовите имаат различна практика за тоа дали онлајн-медиумите се средства за јавно информирање оттука дали може да се јават како штетник во смисла на одговорност за навреда и клевета. Дел од судовите признаваат легитимација на порталите како медиуми, а дел, особено Основен суд Скопје 2, тоа не признаваат²⁷. На став сме дека, и покрај законското уредување на тоа е медиум во Законот за медиумите²⁸ дефиницијата од овој закон треба да се сфати како дефиниција на општ закон дерогирана со дефиниција

²⁷ Види Пресуда П5-53/15 на Основниот суд 2 во Скопје, каде судот е на став 1 од пресудата „Порталот, односно интернет веб страницата како електронска публикација“ претставуваше медиум според чл.2 ст.1 и ст.3 од Законот за медиуми („Службен весник бр. 184/13) до стапување на сила на измените од 23 јануари 2014 година истиот електронските публикации се избришани како такви. Со оглед на тоа порталот не претставува медиум и истиот нема ниту уредувачка политика, ниту пак главен одговорен уредник. Тоа значи дека без оглед што на веб страницата на порталот М. е наведен како главен и одговорен уредник (сопственик), истиот во моментот на објавување на предметниот текст не можел да го има ова својство согласно Законот за измени и дополнувања на Законот на медиуми, па поради овие причини тужениот не може да биде пасивно легитимиран во оваа постапка ниту во својство на главен одговорен уредник на порталот“.

²⁸ Закон за медиуми („Службен весник на Република Македонија“ бр. 184/2013 и бр. 13/2014), член 2, став 1, точка 1. Медиуми се средства за јавно информирање, односно каков било вид на комуникација како весници, магазини, програми на радиото и телевизијата, телетекст и други средства за дневно или периодично објавување на уреднички обликувани содржини во пишана форма, звук или слика, со цел да се информираат и задоволат културните, образовните и другите потреби на пошироката јавност. Медиуми не се билтени, каталози и други форми на публикации, не зависно од средството за објавување, наменети исклучиво за огласување, образовниот систем и деловна кореспонденција, за работата на трговските друштва, уставовите, здруженијата, политичките партии, државните и судските органи, јавните претпријатија, правните лица со јавни овластувања и верските организации. За медиуми не се сметаат и весниците и билтените на образовните институции, „Службен весник на Република Македонија“, публикациите на единиците на локалната самоуправа, вестите, летоните, проспектите и транспарентите.

на посебниот закон, каде е определено дека под средства за јавно информирање се подразбираат сите форми на уреднички обликувани програмски содржини кои се објавуваат, односно се емитуваат дневно или периодично во пишана форма, звук или слика, на начин достапен за широката јавност.

3.2 Видови на штета и надоместување на штетата од навреда и клевета. Согласно Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета (член 4), надоместувањето на штетата на физичко или на правно лице, како и судската постапка за надоместување на штетата се засновани врз начелото на законитост, правичност и пропорционалност во определувањето на правните последици на утврдената одговорност за навреда или клевета. При тоа, ЗГОНК упатува дека во постапката на утврдување на одговорноста за навреда и клевета и надоместување на штетата се применуваат одредбите на Законот за облигационите односи, Законот за парничната постапка и Законот за извршување, освен ако со него поинаку не е определено. Законот во својата содржина вклучува посебни правила кои се однесуваат на видовите штета што може да настанат, како и на обемот и начинот на нивно надоместување. Овие правила, сепак не се доследни на прифатените концепти на одговорност за материјална и за нематеријална штета во облигационото право.

Така, согласно член 5, став 4 од ЗГОНК, како последица на навреда или на клевета се препознава и материјална и нематеријална штета. Законот нив посебно не ги дефинира, па оттука доаѓаат предвид дефинициите од Законот за облигационите односи. И додека за материјалната штета и не би имало што да се спори²⁹, кај одговорноста за нематеријална штетата се отвораат прашања. Имено, со измените и дополнувањата на Законот за облигационите односи направени во 2008 година се прифати објективната концепција за одговорност за нематеријална штета, којашто подразбира дека таа се сфаќа како повреда на личните права.³⁰ Вака поставената корелација на општиот

²⁹ Согласно член 142 ЗОО таа е намалувањето на нечиј имот (обична штета) и спречувањето на негово зголемување (испуштена корист).

³⁰ Член 142 во врска во член 9-а ЗОО, определуваат дека повреда на личните права е нематеријална штета, а како лични права, во смисла на ЗОО, се подразбираат правата на живот, телесно и душевно здравје, чест, углед, достоинство, лично име, приватност на личниот и семејниот живот, слобода, интелектуално творештво и други лични права, при што правните лица ги имаат сите наведени лични права, освен оние врзани за биолошката суштина на физичкото лице, а особено правата на добар глас и углед, назив односно фирма, деловна тајна, слобода на претприемништво и други лични права на овие лица.

и посебниот закон укажува на јасна потреба посебно закон да се прилагоди за да се избегне двојно унагување на штетата и дефиницијата на тоа за што всушност се одговара. Ова е случај која било повреда сама по себе ќе го овлости оштетеното лице наместо на нематеријалната штета, а нејзината висина пак ќе се определи согласно принципата за определување на праведливиот паричен надоместок согласно ЗОО. И други штетата и други правни последици на одговорноста за навреда или укажуваат дека законодавецот при подготовка на овој закон не е доследно предвид основните концепти и поими на француската одговорност.

Во поглед на надоместувањето на штета, ЗООНК не е пристап. Од една страна унагува на примена на принципата на ЗОО, друга не ги ги уедноува, и во материјалноправна и во процесна и допозително, при ова, прави разлика дали станува збор за навреда или за штета од клеветата.

Од зборовото на ЗООНК произлегува дека оштетеното, за да го остварува своето право на надомест мора да преземе некое уедноување на штетата. Имено, согласно член 13, став 1 од ЗООНК поднесување на тужба за надоместување на штетата, физичкото правното лице на кое му е нанесена штета со навреда или клеветата да бара и винување и јавно повлекување¹¹.

Истовремено, ЗООНК го определува правото на реакција, демант, одговор и неправка на оштетеното, но се чини нив не ги остварува нематеријално надоместување (морална сатисфакција) на нематеријална штета, кое од своја страна е основен принцип на надоместување на нематеријалната штета согласно ЗОО¹², а на кој во поглед на надоместувањето унагува и самиот Закон. Дополнително, овие закони се остварувале по принципите на посебниот закон, ако навреда

¹¹ (2) Винувањето или јавното повлекување на ијавата од ставот (1) на овој член се објавува на истото место и во ист обем во печатеното средство за јавно информирање или на интернет страницата, или во исто време и во ист обем во електронските средства за јавно информирање или интернет страницата, како и информацијата на која се однесува (наслов, поднаслов, текст во пишани средства за јавно информирање или интернет страницата, најава во информативна програма, прилог). (3) Винувањето или јавното повлекување на ијавата од ставот (2) на овој член се објавува во електронските средства за јавно информирање, односно интернет страницата, најдоцна во рок од 48 часа од доставувањето на реакцијата.

¹² Во член 187-а ЗОО.

или клеветата е сторена по пат на средство за јавно информирање или компјутерски систем, а ваквото право може да се остварува во исклучивен рок од седум дена од денот кога оштетениот дознал дека е објавена, но не подоцна од еден месец од нејзиното објавување. ЗГОНК дефинира како и кога се објавува демантот, одговорот или исправката³³, при што тоа може да се одбие, ако: 1) барањето не е доставено во рокот; 2) одговорот содржи навреда или клевета и 3) одговорот е во спротивност на со закон заштитените интереси на трети лица. Сепак, ЗГОНК, во член 24, определува можност судот да нареди објавување на изреката на пресудата со која се утврдува одговорност за навреда или клевета судот, и тоа на барање на тужителот и според оценка на судот³⁴.

Оваа поставеност на правилата е дополнително усложнета со различниот режим на надоместување на нематеријална штета, при што произлегува дека се мисли на парично надоместување, за навреда и за клевета. Така, согласно член 15 од ЗГОНК надоместување на нематеријална штета за навреда се досудува само ако сторителот на наредата не се извинил и јавно не ја повлекол навредливата изјава, или ако ја повторил наредата по судската одлука со која се забранува такво повторување. Ваков услов не се бара кога станува збор за клеветата³⁵.

ЗГОНК упатува дека при надоместување на штета, висината на надоместокот треба да биде пропорционален со штетата нанесена на угледот на оштетениот и при нејзиното одредување судот треба да ги земе предвид сите околности на случајот, посебно околностите кои се однесуваат на преземените мерки за намалување на штетата преку извинување и сл., како и имотната состојба на тужениот. Во поглед на остварувањето на правата за надомест на нематеријална штета ЗГОНК понатаму упатува на ЗОО и тука се јавуваат контрадикторности. Прво, не е јасно зашто истиот пристап го нема и во поглед на материјалната

³³ Види член 14, став 2 и 3: (2) Средството за јавно информирање од ставот (1) на овој член го објавува демантот, одговорот или исправката во рок од два дена од доставувањето на барањето, во првиот нареден број, ако се работи за периодични издавници или во друго средство за јавно информирање, ако се работи за непериодична публикација. (3) Демантот, одговорот или исправката се објавува на истото место или време и во ист обем, како и информацијата на која се реагира (наслов, наднаслов, поднаслов, текст во пишани средства за јавно информирање или интернет страница, најава во информативна програма, прилог).

³⁴ Објавувањето би било еден дневен весник, на трошок на тужениот на простор не помал од една осмина од страницата од првата до петтата страна од печатеното средство за јавно информирање.

³⁵ Види член 13, ЗГОНК.

штета, кога ЗОО дава јасни и прецизни насоки како се одредува надоместувањето на материјалната штета³⁶. Второ, согласно член 189 во случај на повреда на личните права, судот, ако досуди справедлив паричен надоместок³⁷, а при одлучувањето на физичките лица ќе води сметка за силината и траењето на штетата со која биле предизвикани физички болки, душевни болки и стравово спротивност со стремежите кои не се спојливи со неговата и општествената цел. Трето, ЗГОНК и ЗОО целосно се разликуваат од третманот на материјалната положба на штетникот како квалитативна. Имено, согласно ЗОО, член 180 став 1, судот може, водејќи сметка за материјалната состојба на оштетениот, да го осуди одговорниот да исплати помал надомест отколку што изнесува штетата, ако таа причинета ни намерно ни со крајно невнимание, а одговорното лице со слаба имотна состојба, па исплатата на целосниот надомест би била во скудноста. Од оваа одредба на ЗОО произлегува дека за штета произлегува од навреда или од клевета всушност не би можело да се до намалување на надоместокот заради тоа што тие, уредени на начин на кои се уредени, настануваат исклучиво со намера како навреда во облик на вина на штетникот. Следната новина што ја воведува ЗГОНК во системот на одговорност за нематеријална штета е максималноста на паричното надоместување на нематеријална штета, но истото е ограничено само на штета сторена во вршење на новинарска професија. Имено, согласно член 18 од Законот, кога штетникот е новинар и штетата е предизвикана во вршење на новинарска професија максималниот износ е 2.000 евра во денарска противвредност, кога одговара уредно лице кое го заменува износ не може да биде поголем од 10.000 евра во денарска противвредност, а кога одговара правно лице максималниот износ е 15.000 евра во денарска противвредност.

3.3 Постапка за утврдување на одговорност и надоместување на штетата. ЗГОНК поставува правила на постапката за утврдување на одговорноста и надоместувањето на штета во поглед на актите на легитимизираните лица. Така, согласно член 19 ЗГОНК, постапката поведува оштетениот, односно негов законски застапник или старејќи

³⁶ Види член 174 – 179 ЗОО и член 209 од Законот за парничната постапка (Сл. Весник на Република Македонија 7/2011 и 124/2015).

³⁷ Независно од надоместокот на материјалната штета, како и во нејзино отсуство

Притоа кога оштетеното е дете, овластен за поднесување тужба е родителот или старател. Во случај кога навредата или клеветата е сторена спрема умрено лице, овластени за поднесување тужба се сопственикот, брачниот другар, децата, родителите, браќата или сестрите, во сопственост, посвоеникот или друго лице со кое умреното лице живеело во заедничко домаќинство, ако со навредата или клеветата е нанесена штета на нивната чест и углед. Во оваа смисла треба да се забележи дека кругот на лицата овластени за поднесување тужба за надомест на штета сторени со навреда или со клевета за умрени лица е релативно широко поставен. Кога штета ја претрпува лице кое врши јавна функција, оштетено со навреда или клевета, може да се појави како тужител само во неговото лично својство на физичко лице.

Законот ги определува и роковите на застареност за остварување на правото и истите се значително покуси од роковите на застареност кај одговорноста за штета определени со ЗОО³⁸. Така, согласно член 20, рокот за поднесување на тужба според одредбите на ЗГОНК е три месеци од денот кога тужителот дознал или требало да дознае за навредливата или клеветничката изјава и за идентитетот на лицето кое ја предизвикало штетата, но не подоцна од една година од денот кога изјавата е дадена пред трето лица. Ако тужителот умре по започнувањето, но пред завршувањето на постапката со правосилна одлука, неговиот наследник може да ја продолжи постапката во име на умрениот, ако поднесе барање за продолжување на постапката најдоцна во рок од три месеци од смртта на тужителот.

Месната надлежност³⁹, согласно член 21 од ЗГОНК се определува според местото на извршување на навредата или клеветата. При тоа, ако е навредата или клеветата сторена преку средство за јавно информирање, месно надлежен е судот во кое се наоѓа неговото седиште, а ако тоа е во странство надлежен е судот на чиешто подрачје се наоѓа седиштето на дистрибутерот на средството за јавно информирање.

Постапката по тужба за утврдување на одговорност за навреда или клевета и надоместување на штетата според одредбите на овој закон е итна (член 22). При тоа, ако навредата или клеветата е сторена преку средствата за јавно информирање, надлежниот суд е должен постапката

³⁸ Согласно член 365 ЗОО, побарувањето на надомест на причинета штета застарува за три години од кога оштетениот дознал за штетата и за лицето кое ја сторило штетата. Во секој случај ова побарување застарува за пет години од кога настанала штетата.

³⁹ Види член 38-39 ЗПП.

да ја започне во рок не подолг од 30 дена од денот на приемот на Законот, дополнително определува дека судот е должен постапува спроведе без одложување, во разумен рок, со што помалку тешко да ја оневозможи секоја злоупотреба на правата што на страната припаѓаат во постапката.

ЗГОНК предвидува и можност судот да одреди и привремена мерка, коишто се бараат со поднесување на тужбата⁴⁰⁴. Привремена мерка согласно член 23 ЗГОНК се состојат во забрана на навредување на навредливите или клеветничките изјави и таа се однесува само на конкретната навредлива или клеветничка изјава. Притоа судот не цени основаноста на барањето, а ЗГОНК упатува дека тоа треба да се однесува на верување кои упатуваат на навредливиот или клеветничкиот карактер на изјавата и нејзината штетност за честа и угледот на оштетениот. Привремена мерка на забрана за натамошно објавување судот ќе донесе само ако навредливата или клеветничката изјава е објавена и ако е основано уверен дека со нејзиното натамошно објавување ќе биде предизвикана непоправлива нематеријална или материјална штета за оштетениот. Доколку барањето не содржи доволно основани верување дека се однесува на навредлива или клеветничка изјава, штетна за подносителот, или ако судот смета дека во конкретниот случај постојат основи за исклучување на одговорноста за навреда и клевета согласно ЗГОНК, судот ќе го одбие барањето за привремена мерка.

4. Заклучни согледувања

Основната цел на овој труд е да даде оценка дали постојат механизми на заштита на правото на углед и чест овозможува соодветна заштита на овие лични права преку националното законодавство. Основната оценка е дека на национално ниво постојат механизми за заштита на овие лични права преку националното законодавство. Овие механизми се под двоен режим – на посебниот Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета и на општиот Закон за облигационите односи. Општиот закон, кој го дерогира општиот закон, не е соодветен во уредувањето. Анализата покажа дека во него се наоѓаат основи од кривичноправната одговорност којашто по негово воведување

⁴⁰⁴ Според член 40⁴, став 1, ЗГОНК, судот може да одреди привремена мерка за време на постапување на странка за да одреди привремена мерка за време на постапување или заради одстранување на одредени материјали од јавност. Судот за ова барање упатува во рок од три дена од денот на приемот на барањето. Против решението по барањето може да се оспори во рок од три дена од денот на приемот на барањето.

калучи од македонскиот систем. Корелацијата којашто постои помеѓу овој закон и Законот за облигационите односи не е доследно испочитувана, па оттука постојат низа недоследности. Законот во уредувањето предност дава на прашањата на одговорноста за повреда на угледот и честа преку навреда и клеветата сторени во вршењето на новинарската професија. Практиката во овој поглед создаде дополнителни потешкотии со оглед на различните сфаќања на судовите за тоа кои се медиуми потпаѓаат под режимот на овој закон.

На став сме дека Законот за граѓанска одговорност за навреда и клеветата треба да претрпи измени коишто ќе го усогласат со воспоставените концепти на граѓанскоправна одговорност за повреда на личните права. Актуелната поставеност покажува дека тоа што нешто е посебно уредено не значи и дека е посилено заштитено.

Користена литература:

На македонски јазик:

Галев, Г., Дабовиќ - Анастасовска Ј., *Облигационо право*, ЦЕППЕ, Скопје, 2009;

Странска литература:

Applying the Charter of Fundamental Rights of the European Union in law and policymaking at national level, European Union Agency for Fundamental Rights, Luxembourg, 2018;

Borovac J., "Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava ličnosti", kaj Petrović Z., Mrvić-Pertović N., (eds.), *Compensation of Non-material Damage*, Collection of Studies from Conferences of Damage Law Society, Belgrade 1998 – 2008, German Organisation for Technical Cooperation (GTZ) GmbH, Open Regional Fund for South East Europe – Legal Reform, Beograd, 2009;

Fedtke J., Germany, kaj Koziol H., Steininger B.C. (eds.): *European Tort Law* 2006, Vienna, 2007;

Magnus U., Fedtke J., Germany kaj Rogers W.V.H. (ed.), *Damages for Non-pecuniary Loss in a Comparative Perspective*, Tort and Insurance Law, Vol. 2, Springer, Vienna, 2001;

Markesinis. Basil S., and Unberath, Hannes, *The German Law of Torts A Comparative Treatise*, Fourth Edition, Entirely Revised and Updated, Hard Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2002;

McNamara L., „*Reputation and Defamation*“, University Press, 2007;

Moreteau O., *France* kaj Koziol H., Steininger B.C. (Eds.): *European Tort Law 2009*, Springer, 2010;

Rogers W.V.H. (Ed.), *Damages for Non-pecuniary Loss in a Comparative Perspective*, Tort and Insurance Law, Vol. 2, Springer, Vienna, 2009;

Steininger B.C. *Austria*, kaj Koziol H., Steininger B.C. (Eds.): *European Tort Law 2006*, Springer, Vienna, 2007;

van Dam C., *European Tort Law*, Oxford University Press, Oxford, 2008;

Wagner-von Papp F. & Fedtke J., *Germany* kaj Koziol H., Steininger B.C. (Eds.): *European Tort Law 2008*, Springer, 2009;

Правни извори (домашни и странски):

Bundesgesetz vom 12. Juni 1981 über die Presse und andere publizistische Medien (Mediengesetz – MedienG) (StF: BGBl. Nr. 314/1981, 211/1991, 91/1993, 105/1997, 75/2000, 130/2001, 136/2001, 49/2005, 151/2007, 8/2009, 131/2011, 50/2012, 101/2014);

Zakon o obveznim odnosima, („Narodne Novine“ бр. 35/05, 41/08);

Zakon za graѓанска одговорност за навреда и клевета („Службен весник на Република Македонија“ бр. 143/2012);

Zakon za mednуми („Службен весник на Република Македонија“ бр. 184/2013 и 13/2014);

Zakon za obligacionите односи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 18/2001, 4/2002, 5/2003, 84/2008, 81/2009, 161/2010, 123/2013);

Zakon o јавном информисању (Службени гласник РС, бр. 43/2003);

Zakon o obligacionим односима („Службени лист СФРЈ“, бр. 29/83, 39/85, 57/89 и „Службени лист СРЈ“ 31/93.);

Zаконот за изменување и дополнување на Кривичниот законик („Службен весник на Република Македонија“ бр. 142/2012);

Zаконот за парничната постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 7/2011 и 124/2015);

“REPUTATION AND HONOR“ OR “INSULT AND DEFAMATION“ – THE LIABILITY VIS-À-VIS THE LEGISLATIVE FRAMEWORK

An Abstract

The author analyzes the issues of legal protection of the right to reputation and honor in the Macedonian national legislation, in order to determine whether the existing mechanisms provide an adequate legal protection. The focus of the analysis are the provisions of the special Law on Civil Liability for Insult and Defamation vis-à-vis the general Law on Obligations. Firstly, the author gives a conceptual overview of the reputation, honor and dignity as personal rights, immanent to every person. Then the paper focuses on elaborating the legislation regarding civil liability for violation of these rights in international and European conventions, as well as in national law of certain countries in continental Europe. The central issue, though, is the legislation concerning these concepts and personal rights in the Macedonian context, specifically by way of special law, in terms of their modalities, tortfeasor and damaged person(s), and the mechanisms for compensation of damages. The systemic framework, as well as the (dis)advantages of specific provisions that make the protection mechanisms operational, are also analyzed. The author concludes that, although the protective legal mechanisms are sufficient in number, they do not guarantee full protection of the rights, and offers her recommendations whereupon the specific law should undergo appropriate changes.

Key words: reputation, honor, insult, defamation, damages

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ – СКОПЈЕ

UDK 34

ISSN 0583-5062

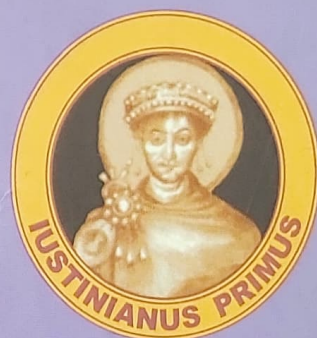
ГОДИШНИК

НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ

ANNUAIRE

DE LA FACULTÉ DE DROIT
„IUSTINIANUS PRIMUS“ DE SKOPJE

ВО ЧЕСТ НА
МИОДРАГ МИЦАЈКОВ

ТОМ
58

Скопје 2018

ГОДИШНИК
НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ

ГОДИШНИК	ТОМ 58	СКОПЈЕ SKOPJE	2018
----------	--------	------------------	------

ANNUAIRE
DE LA FACULTÉ DE DROIT
„IUSTINIANUS PRIMUS“ DE SKOPJE

РЕДАКЦИСКИ ОДБОР

Уредничка на Годишникот:

проф. д-р Каролина Ристова - Астеруд

Уредувачки одбор на Годишникот во чест на проф. д-р Миодраг Мицајков, редовен професор во пензија на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје:

проф. д-р Добринка Тасковска (Северна Македонија),

проф. д-р Јасна Бачовска Недиќ (Северна Македонија),

проф. д-р Ирена Рајчиновска Пандева (Северна Македонија),

проф. д-р Петра Дебушер (Белгија),

проф. д-р Златан Мешкиќ (Босна и Херцеговина),

проф. д-р Ана Лисе Кјаер (Данска),

проф. д-р Ричард Матланд (САД),

проф. д-р Славко Ѓорѓевиќ (Србија),

проф. д-р Марија Игњатовиќ (Србија),

проф. д-р Ченкер Гокер (Турција),

проф. д-р Али Ресул (Турција),

доц. д-р Александар Спасов (Северна Македонија),

доц. д-р Драги Рашковски (Северна Македонија),

д-р. Штефан Пирнер (Германија).

Секретар на Годишникот: асс. м-р Илија Манасиев

Правен факултет „Јустинијан Први“,

ул. Гоце Делчев 9б 1000 Скопје, Република Северна Македонија

Лектура: Дениз Тесторидес и Славчо Пеев

Печати: Печатница НАПРЕДОК - Тетово

Тираж: 150

Објавувањето на овој Годишник и подготовката на трудови чии што автор(к)и се вработени на Правниот факултет „Јустинијан Први“ - Скопје е во рамки на проектот „Евроинтеграцијата на општествениот, правниот и политичкиот систем на Република Северна Македонија“.